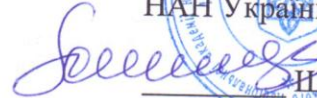

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

Шемшученко Ю.С.
«29» червня 2021 р.

ВИСНОВОК

Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Митник Уляни Миколаївни на тему: «Кримінально-правові та кримінологічні
засади протидії домашньому насильству в Україні та країнах Європейського
Союзу», поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08
«Право»
за спеціальністю 081 «Право»

ВИТЯГ

з протоколу № 8 засідання фахового семінару
відділу проблем кримінального права, кримінології та судустрою від
22 червня 2021 р.

Присутні: Головуючий на засіданні – завідувач відділу проблем кримінального права, кримінології та судустрою д.ю.н., проф. Костенко О.М.; провідний науковий співробітник відділу д.ю.н., проф. Кваша О.О.; в.о. провідного наукового співробітника відділу, д.ю.н. Турлова Ю.А. (*рецензент*); старший науковий співробітник відділу, к.ю.н. Гацелюк В.О. (*рецензент*); старший науковий співробітник відділу, к.ю.н. Сірий М.І.; старший науковий співробітник відділу, к.ю.н. Нікітенко В.М.; науковий співробітник відділу, к.ю.н. А.В. Ландіна; старший науковий співробітник відділу, к.ю.н. Нерсесян А.С.; науковий співробітник відділу, к.ю.н. Кубальський В.Н.; науковий співробітник відділу, к.ю.н. Козлюк Л.Г.; аспірантка У.М. Митник

Запрошені: доцент кафедри кримінального права та процесу Київського університету права НАН України, к.ю.н. Перелигіна Р.В. (*науковий керівник*).

Порядок денний:

1

Обговорення дисертації аспіранки кафедри кримінального права та процесу Київського університету права НАН України У. М. Митник на тему: «Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії домашньому насильству в Україні та країнах Європейського Союзу», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо його рекомендації для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді. Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Київського університету права НАН України, протокол № 5 від «18» квітня 2018 р., уточнена тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Київського університету права НАН України, протокол № 1 від «06» жовтня 2020 р.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня доктора філософії У. М. Митник по дисертації на тему «Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії домашньому насильству в Україні та країнах Європейського Союзу», що подана на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

Доповідач ознайомив учасників семінару із структурою дисертації, довів актуальність обраної теми дослідження, виклав її мету і задачі, об'єкт та предмет.

Важливість обраної теми обґрунтовується багатьма факторами. В Україні спостерігається зростання кількості кримінальних правопорушень, пов'язаних із вчиненням домашнього насильства, що свідчить про підвищену суспільну цих злочинів та осіб, що вчиняють домашнє насильство. Активізація такої форми протиправної поведінки зумовлює й використання державою різноманітних засобів кримінально-правового реагування, зокрема, можливостей Кримінального кодексу України. Під впливом негативних соціальних та економічних чинників зростає число випадків вчинення домашнього насильства. Посилення економічної кризи, збільшення безробіття, зменшення реального доходу населення, розшарування населення за рівнем матеріального становища сприяє зростанню напруженості у суспільстві і, як наслідок, підвищенню агресивності у сімейних стосунках.

Дисертація є одним із перших комплексних наукових досліджень проблеми домашнього насильства у кримінальному праві України. В роботі домашнє насильство розглядається як умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного, економічного, сексуального або соціального насильства щодо осіб, перелік яких зазначений у ч. 2 або 3 ст. 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи.

В цей час у ст.126¹ Кримінального кодексу України домашнє насильство визначено як умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах,

що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи.

Дисертант охарактеризував також основні положення, що відображають наукову новизну дослідження і виносяться на захист, висвітлив концептуальні положення дисертаційного дослідження, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, розкрив зміст висновків, у тому числі напрямки та засоби вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність.

Після закінчення доповіді до У. М. Митник учасниками фахового семінару були поставлені такі **запитання**.

Нікітенко В. М.: У висновках до роботи Вами обґрунтовується позиція щодо необхідності вдосконалення змісту ст.126¹ КК України. Прошу аргументувати наведену Вами позицію. І в чому полягає практична важливість запропонованого Вами удосконалення?

Відповідь: Дякую за запитання. Зазначу, що як вбачається з аналізу ст. 126¹ КК України, відповідальність за вчинення домашнього насильства настає випадках вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах. Вказаний перелік видів домашнього насильства, за вчинення яких настає кримінальна відповідальність, а також окреслення переліку потерпілих від вчинення цього злочину осіб, можна вдосконалити. На нашу думку, у переліку видів домашнього насильства доцільно вказати також сексуальне та соціальне, що зокрема корелюється із законодавством та практикою країн Європейського Союзу у сфері протидії домашньому насильству. Крім цього, на нашу думку у змісті ст. 126¹ КК України не зовсім визначеним є поняття «іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах». З огляду на це пропонуємо конкретизувати перелік осіб, які можуть бути потерпілими від вчинення домашнього насильства, а саме вказати, що перелік цих осіб передбачений ч. 2 або 3 ст. 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Таке доповнення є важливим, оскільки вчинення домашнього насильства характеризується підвищеним ступенем суспільної небезпеки, а у ст.126¹ КК України наявні зазначені прогалини.

Сірий М. І.: Уляно Миколаївно, традиційно ставлю дисертантам таке питання: які положення Вашої роботи і справді є новими для вітчизняної кримінально-правової науки?

Відповідь: Насамперед дякую за запитання та хотіла би пояснити наступне. За результатами проведеного дослідження нами сформульовано ряд положень, які віднесені до положень наукової новизни та які в узагальненому вигляді відображають внесок у розроблювану проблематику. Основними з них вважаю такі:

– сформульовано поняття «соціального домашнього насильства», під яким пропонується розуміти обмеження в соціальному житті постраждалої особи, заборону, обмеження чи контроль за зовнішніми контактами, заборону, обмеження

або перешкоджання у спілкуванні з іншими людьми (людиною), соціальній самореалізації та інші форми обмеження соціального життя;

– на підставі вивчення досвіду протидії домашньому насильству у Великобританії здійснено обґрунтування необхідності законодавчого закріплення можливості перевірки інформації про притягнення партнера до відповідальності за вчинення домашнього насильства;

– в результаті дослідження законодавства з протидії домашньому насильству в Австрії запропоновано встановити адміністративну відповідальність постраждалої особи у разі, якщо вона дозволила кривднику повернутися до спільного помешкання під час дії обмежувального заходу, термінового заборонного припису чи обмежувального припису;

– на основі вивчення досвіду зарубіжних країн (Великобританія, Іспанія) сформульовано ряд конкретних пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення норм Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», зокрема щодо доповнення переліку осіб, які можуть бути потерпілими від домашнього насильства хатніми робітниками, що проживають з особами, у яких вони працюють, особами, які мали спільну дитину (дітей) та особою, з якою кривдник не перебуває у шлюбі, але підтримує такі стосунки незалежно від факту спільного проживання; доповнення переліку спеціальних та обмежувальних заходів щодо протидії домашньому насильству;

– на підставі вивчення законодавства з протидії домашньому насильству у Німеччині, Великобританії, Франції сформульовано ряд конкретних пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення норм Кримінального кодексу України, зокрема щодо доповнення видів домашнього насильства, закріплених у ст. 126¹ КК України сексуальним та соціальним; доповнення ст. 126¹ КК України кваліфікованим складом злочину і визначення кваліфікуючими ознаками вчинення злочину з особливою жорстокістю, або із застосуванням зброї; закріплення норми, яка б передбачала відповідальність за переслідування особи (сталкінг);

– запропоновано доповнити ч. 1 ст. 91¹ КК України таким обмежувальним заходом як тимчасове вилучення документів, які посвідчують право на володіння та носіння зброї із тимчасовим вилученням зброї, закріплення аналогічної норми у ч. 6 ст. 194 КПК України, у ч. 2 ст. 25, ч. 2 ст. 26 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Обґрунтовано доцільність внесення змін до ч. 2 ст. 91¹ КК України, відповідно до яких обмежувальні заходи зможуть застосовуватися до неповнолітніх, яким надано право на шлюб або які перебувають у шлюбі, а також до неповнолітніх осіб, яким надана повна цивільна дієздатність, а направлення для проходження програми для кривдників або пробаційної програми зможе застосовуватися до осіб, які на момент вчинення домашнього насильства не досягли 18-річного віку;

– на підставі вивчення досвіду протидії домашньому насильству у Норвегії запропоновано внести зміни до ст. 477 КПК України щодо виключення

домашнього насильства із категорії кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення.

Кубальський В.Н.: У своїй дисертаційній роботі Ви пропонуєте створення спеціалізованого суду з розгляду сімейних справ. Уляно Миколаївно, обґрунтуйте, будь ласка, Вашу позицію.

Відповідь: Дякую за запитання. На даний час справи, що стосуються домашнього насильства розглядають загальні суди. Навантаження на ці суди є надмірним, що зумовлює довгий період розгляду справ. Крім цього, кваліфікація суддів не завжди є достатньою для розгляду справ, пов'язаних із домашнім насильством. Тому створення спеціалізованого суду дозволить своєчасно, швидко та кваліфіковано реагувати на прояви домашнього насильства, прийняття судових рішень та відповідно на протидію домашньому насильству. Серед країн ЄС такі суди, зокрема, існують в Іспанії, Німеччині та Австрії

Турлова Ю.А.: Уляно Миколаївно, у висновках до розділу 3 Ви пропонуєте доповнити ст.126¹ КК України кваліфікованим складом злочину і визначення однією із кваліфікуючих ознак вчинення злочину із застосуванням зброї, обґрунтуйте, будь ласка, Вашу позицію.

Відповідь: Дякую за запитання. На даний час значною і актуальною проблемою на даний час в Україні є широке володіння зброєю серед населення, що зумовлює зростання рівня насильницьких злочинів з використанням зброї. Це зокрема зумовлено бойовими діями на сході України. Вчинення злочинів, зокрема і домашнього насильства із застосуванням зброї носить значну суспільно небезпеку. З огляду на це, пропонуємо закріплення у ст.126¹ КК України такої кваліфікуючої ознаки як вчинення злочину із застосуванням зброї. Крім цього, а нашу думку, доцільно також виділяти у Єдиному звіті про кримінальні правопорушення по державі злочини, пов'язані із домашнім насильством, що вчинені із застосуванням зброї.

Гацелюк В.О.: Уляна Миколаївна, у розділі 3 Вашого дисертаційного дослідження Ви відстоюєте позицію про криміналізацію сталкінгу. Поясніть Вашу точку зору, і як це відноситься до предмету вашого дослідження?

Відповідь: Дякую за запитання. Вважаємо за необхідне перейняти досвід Австрії і Чехії та закріпити у КК України норми, яка б передбачала відповідальність за переслідування особи (сталкінг), оскільки часто кривдник переслідує постраждалу особу після того як вона покидає спільне помешкання. Зокрема, дана ситуація може виникнути тоді, коли постраждала особа або інша особа не повідомить поліції про факт вчинення домашнього насильства і відповідно злочин набуває латентного характеру. Як наслідок, стосовно кривдника не може бути винесений тимчасовий заборонний припис, обмежувальний припис чи обмежувальний захід, а тому в даному випадку відсутньою є відповідальність кривдника за подальше переслідування постраждалої особи. З огляду на це, пропонуємо доповнити Кримінальний кодекс України статтею, яка б передбачала відповідальність за сталкінг, під яким пропонуємо розуміти умисне систематичне

переслідування іншої особи особисто, або за допомогою листування, використання засобів телефонного зв'язку, інформаційно-телекомунікаційних мереж чи інших засобів зв'язку, або іншим способом, якщо така поведінка обмежує потерпілого у звичайному житті, викликає або здатна викликати психологічну напругу.

Після відповідей на запитання учасників фахового семінару було озвучено **висновок наукового керівника** кандидата юридичних наук, доцента кафедри кримінального права та процесу Київського університету права НАН України **Р.В. Перелигіної** щодо оцінки роботи аспіранта у процесі підготовки дисертації та виконання індивідуального плану наукової роботи та індивідуального навчального плану.

Висловлюючи свою позицію щодо наукового рівня дисертації, рівня ефективності виконання аспірантом індивідуального плану наукової роботи та індивідуального навчального плану, Перелигіна Р.В. відзначила таке.

Під час підготовки дисертації та виконання індивідуального плану Митник Уляна Миколаївна проявила себе старанним дослідником, відповідальною та дисциплінованою аспіранткою. Вона має належні наукові знання, достатні для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі права та дослідницько-інноваційної діяльності, оволоділа методологією наукової та педагогічної діяльності, а також провела власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Під час навчання в аспірантурі відвідувала аудиторні заняття і проходила усі форми поточного та підсумкового контролю, передбачені навчальним планом та освітньо-науковою програмою аспірантури Київського університету права НАН України. Освітня складова освітньо-наукової програми аспірантури виконана Митник У.М. в повному об'ємі.

Таким чином Митник У.М. оволоділа глибокими професійними знаннями, науковим і культурним кругозором достатнім для здобуття ступеня доктора філософії, зокрема шляхом засвоєння знань основних концепцій, теоретичних та практичних проблем, історії розвитку галузі науки за спеціальністю 081 «Право». Набула мовних компетентностей, достатніх для представлення наукових результатів іноземною мовою в усній та письмовій формі, а також для повного розуміння іншомовних наукових текстів. Оволоділа універсальними навичками дослідника, зокрема методологією і методами наукового аналізу, усної та письмової презентації результатів дослідження, підготовкою та проведенням навчальних занять та проходження асистентської педагогічної практики.

Виконане Митник У.М. дисертаційне дослідження на тему «Кримінально-правові та кримінологічні засади протидія домашньому насильству в Україні та країнах Європейського Союзу» за науковою складовою є актуальним дослідженням, що містить в собі нові наукові положення та висновки та відповідає темі науково-дослідної роботи Київського університету права НАН України «Державно-правове регулювання суспільних відносин в умовах нових глобалізаційних викликів: вітчизняні та міжнародні реалії» (номер державної реєстрації U11U004745).

Тема дисертаційного дослідження У.М. Митник є актуальною як для юридичної науки, так і правозастосовної практики. Упродовж останніх років в Україні спостерігається зростання кількості кримінальних правопорушень, пов'язаних із вчиненням домашнього насильства. У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми, що полягало у поглибленні та систематизації кримінально-правових норм і наукових знань у сфері протидії домашньому насильству, а також пошуку нових шляхів кримінально-правової та кримінологічної протидії цьому явищу. У роботі визначено мету, яка полягає в комплексному дослідженні європейського досвіду у сфері кримінально-правової та кримінологічної протидії домашньому насильству та розробці на цій основі пропозицій щодо вдосконалення вітчизняного законодавства в зазначеній сфері.

У дисертації чітко сформульовані завдання дослідження, їх постановка та послідовність дозволили автору розкрити основний зміст теми.

Структура дисертації є логічною, відповідає поставленим завданням та складається зі вступу, трьох розділів, шести підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

Автору вдалося вирішити поставлені завдання, а саме: 1) дослідити феноменологію домашнього насильства в Україні та країнах Європейського Союзу; 2) проаналізувати стан, тенденції та види домашнього насильства в Україні та країнах Європейського Союзу; 3) визначити детермінанти в механізмі поведінки осіб, які вчинили домашнє насильство; 4) надати кримінологічну характеристику особи злочинця, який вчиняє домашнє насильство; 5) здійснити компаративістський аналіз досвіду протидії домашньому насильству в Україні та країнах Європейського Союзу; 6) сформулювати рекомендації із вдосконалення кримінологічної та кримінально-правової протидії домашньому насильству в Україні.

Об'єкт і предмет дисертаційного дослідження визначені у відповідності з встановленими вимогами. Об'єктом дисертаційного дослідження обрано суспільні відносини, порядок яких порушується внаслідок вчинення домашнього насильства. Предметом дослідження є кримінально-правові та кримінологічні засади протидії домашньому насильству в Україні та країнах Європейського Союзу.

Автором використані різні методи дослідження – історичний, формально-логічний, порівняльно-правовий, статистичний, емпіричний методи, що свідчить про ерудицію автора та володіння науковим апаратом.

Наукова новизна не викликає сумніву, оскільки дисертант здійснив комплексне дослідження кримінально-правової та кримінологічної протидії домашньому насильству в Україні та країнах Європейського Союзу та на цій основі сформулював рекомендації щодо вдосконалення шляхів протидії цьому явищу. Окремі висновки, рекомендації та положення представлені в дисертаційному дослідженні знайшли практичне застосування у навчальному процесі Київського університету права НАН України при викладанні дисципліни «Кримінальне право України. Особлива частина».

Наукова робота Митник У.М. підготовлена самостійно, має аналітичний характер. Зауваження наукового керівника автором в процесі підготовки роботи повністю враховані. Основні положення й висновки дисертації були повною мірою висвітлені в опублікованих працях (наукових статтях у фахових виданнях, наукових збірниках, монографіях, тезах доповідей на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних, науково-теоретичних конференціях, круглих столах), що можуть бути зараховані за темою дисертації, а також апробовані під час виступів на науково-практичних конференціях національного та міжнародного рівнів.

Основні результати дисертації, висновки та пропозиції містяться в 7-ми статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях України та наукових виданнях інших держав, 4 колективних монографіях, а також тезах 10 доповідей і повідомлень на конференціях.

Таким чином, можна констатувати, що дисертація Митник У.М. присвячена актуальній і важливій теоретичній проблемі. Структура роботи й система понятійного апарата адекватно відображають об'єктивну логіку предмета дослідження. Всі структурні частини роботи наповнені адекватним змістом. Основні питання теми розкриті на належному науковому рівні. Матеріал дисертації викладено юридично грамотно, логічно, послідовно, зрозуміло і доступно.

Дисертаційне дослідження У.М. Митник «Кримінально-правові та кримінологічні засади протидія домашньому насильству в Україні та країнах Європейського Союзу» відповідає спеціальності 081 Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пункту 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167.

Після цього слово було надано **рецензентам** наукової праці.

Рецензент к.ю.н. В. О. Гацелюк відзначив актуальність теми дослідження.

Останніми роками в Україні та Європейському Союзі спостерігається зростання рівня злочинності, пов'язаної із вчиненням домашнього насильства. У деяких країнах ЄС, зокрема у Франції, проблема домашнього насильства визнана загальнонаціональною.

Різні прояви насильницької злочинності, зокрема і проблема домашнього насильства, досліджувалися вітчизняними та зарубіжними вченими. Попри значний внесок науковців у дослідження такого явища як домашнє насильство, недостатньо дослідженими на сьогодні залишається визначення особливостей феноменології домашнього насильства, його детермінації, а також аналіз кримінально-правового та кримінологічного механізму протидії домашньому насильству. Крім цього, прийнятий Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»,

надає нові можливості для додаткового дослідження та удосконалення кримінально-правового та кримінологічного механізму протидії цьому явищу.

Актуальність теми дисертаційної роботи Митник У. М. підтверджується наявними на сьогодні процесами удосконалення кримінального законодавства, значною поширеністю домашнього насильства з огляду на наведені дані судової статистики за останні роки.

Усе зазначене вище обумовлює актуальність і своєчасність комплексного дослідження проблеми домашнього насильства як злочину, передбаченого ст.126¹ Кримінального кодексу України, що сприятиме вдосконаленню вітчизняного кримінального законодавства.

Відповідно до теми дисертаційної роботи автором грамотно та чітко визначено об'єкт дослідження, в межах якого сформульовано предмет, що відповідає тематиці роботи. Автором правильно визначено мету та завдання дослідження, обрано відповідну методику його проведення. Слід позитивно відзначити логічну послідовність поставлених автором завдань, що забезпечили повноту та цілісність наукового дослідження, а саме: дослідити феноменологію домашнього насильства в Україні та країнах Європейського Союзу; проаналізувати стан, тенденції та види домашнього насильства в Україні та країнах Європейського Союзу; визначити детермінанти в механізмі поведінки осіб, які вчинили домашнє насильство; надати кримінологічну характеристику особи злочинця, який вчиняє домашнє насильство; здійснити компаративістський аналіз досвіду протидії домашньому насильству в Україні та країнах Європейського Союзу; сформулювати рекомендації із вдосконалення кримінологічної та кримінально-правової протидії домашньому насильству в Україні.

Саме тому обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що сформульовані у дисертації, їх достовірність не виключають жодних сумнівів.

Зміст, структура дисертації, коло розглянутих у ній питань та сформульовані результати й пропозиції свідчать про те, що автор провів глибоке наукове дослідження. Достовірність та обґрунтованість висновків забезпечені за рахунок використання здобувачем наукового ступеня історичного методу при дослідженні проявів домашнього насильства в історії людства; формально-логічного методу при дослідженні змісту правових норм, які передбачають відповідальність за вчинення домашнього насильства; порівняльно-правового методу при аналізі кримінального законодавства країн Європейського Союзу та України, яке передбачає відповідальність за прояви домашнього насильства; статистичного методу при узагальненні даних статистичних матеріалів Генеральної прокуратури України, МВС України щодо кількості зареєстрованих випадків домашнього насильства, відомостей щодо статі, віку, рівня освіти, зайнятості кривдників.

Дисертація складається з вступу, трьох розділів, які містять шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Дисертанткою опрацьовано

велику кількість джерел (201 найменування), які стосуються тематики наукового дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що автором розроблено низку нових положень, висновків і пропозицій, зокрема:

1) сформульовано поняття «соціального домашнього насильства», під яким пропонується розуміти обмеження в соціальному житті постраждалої особи, заборону, обмеження чи контроль за зовнішніми контактами, заборону, обмеження або перешкоджання у спілкуванні з іншими людьми (людиною), соціальній самореалізації та інші форми обмеження соціального життя;

2) на підставі вивчення досвіду протидії домашньому насильству у Великобританії здійснено обґрунтування необхідності законодавчого закріплення можливості перевірки інформації про притягнення партнера до відповідальності за вчинення домашнього насильства;

3) в результаті дослідження законодавства з протидії домашньому насильству в Австрії запропоновано встановити адміністративну відповідальність постраждалої особи у разі, якщо вона дозволила кривднику повернутися до спільного помешкання під час дії обмежувального заходу, термінового заборонного припису чи обмежувального припису;

4) на основі вивчення досвіду зарубіжних країн (Великобританія, Іспанія) сформульовано ряд конкретних пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення норм Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», зокрема щодо доповнення переліку осіб, які можуть бути потерпілими від домашнього насильства хатніми робітниками, що проживають з особами, у яких вони працюють, особами, які мали спільну дитину (дітей) та особою, з якою кривдник не перебуває у шлюбі, але підтримує такі стосунки незалежно від факту спільного проживання; доповнення переліку спеціальних та обмежувальних заходів щодо протидії домашньому насильству;

5) на підставі вивчення законодавства з протидії домашньому насильству у Німеччині, Великобританії, Франції сформульовано ряд конкретних пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення норм Кримінального кодексу України, зокрема щодо доповнення видів домашнього насильства, закріплених у ст. 126¹ КК України сексуальним та соціальним; доповнення ст. 126¹ КК України кваліфікованим складом злочину і визначення кваліфікуючими ознаками вчинення злочину з особливою жорстокістю, або із застосуванням зброї; закріплення норми, яка б передбачала відповідальність за переслідування особи (сталкінг);

б) запропоновано доповнити ч. 1 ст. 91¹ КК України таким обмежувальним заходом як тимчасове вилучення документів, які посвідчують право на володіння та носіння зброї із тимчасовим вилученням зброї, закріплення аналогічної норми у ч. 6 ст. 194 КПК України, у ч. 2 ст. 25, ч. 2 ст. 26 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Обґрунтовано доцільність внесення змін до ч. 2 ст. 91¹ КК України, відповідно до яких обмежувальні заходи зможуть

застосовуватися до неповнолітніх, яким надано право на шлюб або які перебувають у шлюбі, а також до неповнолітніх осіб, яким надана повна цивільна дієздатність, а направлення для проходження програми для кривдників або пробаційної програми зможе застосовуватися до осіб, які на момент вчинення домашнього насильства не досягли 18-річного віку;

7) на підставі вивчення досвіду протидії домашньому насильству у Норвегії запропоновано внести зміни до ст. 477 КПК України щодо виключення домашнього насильства із категорії кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення;

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони становлять науково-теоретичний і практичний інтерес у науково-дослідній сфері, у правотворчості, у правозастосовній діяльності та в освітньому процесі. Так, основні положення та висновки, викладені у дисертації, може бути використано в: науково-дослідницькій діяльності як основа для подальшої розробки проблем кримінально-правового регулювання протидії домашньому насильству, теоретичних та прикладних проблем кримінології домашнього насильства; правотворчій діяльності – під час опрацювання пропозицій щодо вдосконалення чинного Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України, Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», розробки й прийняття програм протидії домашньому насильству; правозастосуванні – як рекомендації щодо вдосконалення практичної діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; освітньому процесі – під час викладання курсів «Кримінальне право» та «Кримінологія» у закладах вищої освіти, при проведенні науково-дослідницької роботи студентів та аспірантів, а також при підготовці відповідних розділів підручників, навчальних і методичних посібників.

У науковій роботі використано праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі кримінального права, кримінології, соціології, психології, а також нормативно-правові акти у сфері протидії домашньому насильству України та країн Європейського Союзу. Законодавчим підґрунтям роботи є Конституція України, міжнародно-правові акти, ратифіковані Україною, Кримінальний, Кримінальний процесуальний кодекси України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та інші закони та підзаконні нормативно-правові акти.

Перелік і зміст розглянутих питань свідчать про новизну дисертаційного дослідження. Аналіз змісту роботи свідчить про те, що в результаті проведеного дослідження дисертантці вдалося вирішити поставлені завдання та отримати ряд нових, важливих для науки результатів. Серед найбільш вагомих нових наукових положень, що містяться в роботі, слід виділити такі.

У Розділі 1 «Феноменологія домашнього насильства в Україні та Європейському Союзі», зокрема підрозділах 1.1. та 1.2. вдалося визначити поняття

домашнього насильства в доктринальному розумінні, під яким пропонується розуміти будь-яке умисне діяння (дію чи бездіяльність) із застосуванням насильства певного виду (видів) щодо членів сім'ї, родичів, колишнього чи теперішнього подружжя незалежно від факту спільного проживання, до осіб, що спільно проживають (проживали) та є (були) пов'язані спільним побутом з кривдником. У підрозділі 1.1. автором обґрунтовано встановлено, що немає повної єдності у визначенні злочинного насильства, зокрема домашнього насильства, в світовій юридичній науці і практиці. Однак загальним для проаналізованих дефініцій домашнього насильства є визначення його, як умисного діяння чи погрози застосування будь-якого діяння одного члена сім'ї щодо іншого, якщо таке діяння порушує конституційні права і свободи останнього. Крім цього, запропоновано визначення поняття домашнього насильства в доктринальному розумінні. Особливої уваги заслуговує підрозділ 1.2. в якому автор дійшов висновку про доцільність законодавчого закріплення таких видів домашнього насильства як соціальне, до якого можна віднести обмеження в соціальному житті постраждалої особи, заборону, обмеження чи контроль за зовнішніми контактами, заборону, обмеження або перешкоджання у спілкуванні з іншими людьми (людиною), соціальній самореалізації та інші форми обмеження соціального життя; домашнього насильства, вчиненого щодо хатніх робітників, що проживають з особами, у яких вони працюють.

У Розділі 2 «Детермінація домашнього насильства» визначено причини та умови, що сприяють вчиненню домашнього насильства. У підрозділі 2.1. автором визначено причини і умови, що сприяють вчиненню домашнього насильства та класифіковано їх на детермінанти макро- та мікрорівнів. До детермінантів макрорівня віднесено культурно-історичні (стереотипність поглядів суспільства щодо сімейних стосунків, ролей кожного з подружжя та виховання дітей, релігійні норми), соціальні (система соціальних цінностей, конфлікти, насильство в суспільстві, поширення алкоголізму та наркоманії), загальноекономічні (економічна криза, безробіття, низький економічний розвиток країни), правові (недосконалість законодавства у сфері боротьби з домашнім насильством, латентний характер цього явища), політичні (відсутність визнання важливості проблеми домашнього насильства на загальнодержавному рівні та серйозного сприйняття суспільством цієї проблеми). До детермінантів мікрорівня віднесено індивідуально-психологічні (розлади психіки, пережите у дитинстві насильство, ревності, егоїстичність, авторитарність, конфліктність характеру, агресивність, конкуренція за лідерство), соціально-педагогічні (батьківський приклад, недоліки виховання, низький освітній та культурний рівень, прихильність до гендерних стереотипів, невідповідність до шлюбу та батьківства), економічні (матеріальна скрута в сім'ї, умови життя), медичні (зловживання алкоголем і наркотиками), фізіологічні (стан фізичного здоров'я), демографічні (різниця у віці, цінностях партнерів, їх соціальному та матеріальному статусі). У підрозділі 2.2. на підставі дослідження кримінологічної характеристики особи злочинця, що вчиняє домашнє насильство автором

запропоновано кримінологічний портрет особи злочинця, який вчиняє домашнє насильство: особа віком 30-50 років переважно чоловічої статі, перебуває у шлюбі або спільно проживає з партнером не в шлюбі, мешканець переважно сільської місцевості, із середнім рівнем освіти, може мати низький інтелектуальний розвиток, проблеми із фізичним здоров'ям, психічні порушення (в межах осудності), переважно безробітний або з відсутністю постійного місця роботи і при цьому не навчається, або є працівником низької кваліфікації, з ознаками девіантної поведінки (схильний до вживання алкогольних напоїв, наркотичних речовин, вчинення правопорушень та ігнорування правових норм), має викривлену соціальну свідомість, низький рівень соціальних навичок, емоційного інтелекту, лабільну самооцінку, переважно сам був постраждалою особою чи свідком домашнього насильства у дитинстві, раніше притягався до адміністративної чи кримінальної відповідальності, із стереотипними уявленнями щодо гендерних ролей та, зазвичай, вчиняє домашнє насильство щодо свого подружжя/партнера та/або дітей.

У Розділі 3 «Проблеми протидії домашньому насильству: порівняльно-правове дослідження» досліджено кримінально-правові та кримінологічні засади протидії домашньому насильству в Україні та країнах Європейського Союзу, здійснено порівняльно-правове дослідження та запропоновано шляхи удосконалення таких засад протидії в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду. У підрозділі 3.1. автором запропоновано створити спеціальний орган протидії домашньому насильству та насильницькій злочинності загалом, а також моніторинговий центр по боротьбі з домашнім насильством; департамент з питань боротьби з домашнім насильством при Міністерстві молоді та спорту України та відповідних управлінь на місцях; відділи з управління ризиками, які б здійснювали попередження домашнього насильства; мережу кризових центрів та притулків для допомоги постраждалим особам. Запропоновано розробити загальнонаціональну програму по боротьбі із домашнім насильством, проводити загальнодержавні заходи щодо роз'яснення протиправності та неприпустимості домашнього насильства, виховні заходи. Обґрунтовано доцільність використання впливу релігії для протидії домашньому насильству та для допомоги постраждалим особам. Також автором обґрунтовано необхідність створення спеціалізованого суду з розгляду сімейних справ з метою швидкого та кваліфікованого розгляду справ, пов'язаних із вчиненням домашнього насильства. У підрозділі 3.2. автором запропоновано законодавчо закріпити можливість перевірки інформації про притягнення партнера до відповідальності за вчинення домашнього насильства, а також створити організацію з допомоги постраждалим від домашнього насильства чоловікам; закріпити адміністративну відповідальність постраждалої особи у разі, якщо вона дозволила кривднику повернутися до спільного помешкання під час дії обмежувального заходу, термінового заборонного припису чи обмежувального припису; доповнити перелік осіб, які можуть бути потерпілими від домашнього насильства, що визначений у ч.2 ст.3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», хатніми робітниками, що проживають з особами, у яких

вони працюють, особами, які мали спільну дитину (дітей) та особою, з якою кривдник не перебуває у шлюбі, але підтримує такі стосунки незалежно від факту спільного проживання; доповнити види домашнього насильства, закріплені у ст.126¹ КК України сексуальним та соціальним; доповнити ст.126¹ КК України кваліфікованим складом злочину, а кваліфікуючими ознаками визначити вчинення злочину з особливою жорстокістю, або із застосуванням зброї.

Заслужує уваги обґрунтування автора щодо необхідності закріплення у КК України норми, яка б передбачала відповідальність за переслідування особи (сталкінг) та запропоноване автором визначення сталкінгу.

Однак, при підготовці дисертанта до захисту дисертації варто звернути увагу на деякі питання, відповіді на які зможуть посилити його наукову позицію.

1. В розділі 1 автором запропоновано законодавчо закріпити такий вид домашнього насильства як соціальне. Однак чітко автор не констатує, які саме прояви домашнього насильства належать до соціального домашнього насильства, а також за допомогою яких критеріїв той чи інший прояв домашнього насильства варто віднести до соціального, а не психологічного або економічного домашнього насильства.

2. Потребує додаткового обґрунтування пропозиція автора щодо законодавчого закріплення можливості перевірки інформації про притягнення партнера до відповідальності за вчинення домашнього насильства, зокрема в контексті Закону України «Про захист персональних даних». Автор чітко не вказує, яким чином, в якому порядку та при яких обставинах може надаватися особі інформація про притягнення партнера до відповідальності за вчинення домашнього насильства з одночасним дотриманням норм Закону України «Про захист персональних даних».

3. У розділі 3 автор узагальнює законодавчі норми в Україні та країнах Європейського Союзу, спрямовані на запобігання та протидію домашньому насильству, однак не наводить практики Верховного Суду та рішень ЄСПЛ з даного питання. Логічним продовженням таких висновків повинно було бути вивчення автором питання протидії домашньому насильству в рішеннях Верховного Суду та ЄСПЛ, однак цього не сталося.

Натомість вказані зауваження мають здебільшого характер побажань щодо подальшого покращення наукової роботи, є дискусійними і загалом такими, що не знижують достатньо високого рівня дисертаційного дослідження У. М. Митник. Тому є всі підстави констатувати, що дисертація У. М. Митник на тему «Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії домашньому насильству в Україні та країнах Європейського Союзу» є завершеною науковою роботою, виконаною здобувачем у виді кваліфікаційної наукової роботи на правах рукопису.

Дисертаційне дослідження містить нові наукові положення та науково обґрунтовані результати у галузі кримінального права, що розв'язують важливу для теорії та практики наукову проблему змови в кримінальному праві.

Вважаю, що дисертаційне дослідження Митник У.М. на тему «Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії домашньому насильству в Україні та країнах Європейського Союзу» *відповідає:*

- спеціальності 081 Право;
- вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року №261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283),
- пункту 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. №167.

Дисертація Митник У. М. «Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії домашньому насильству в Україні та країнах Європейського Союзу» може бути рекомендована до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент д.ю.н. Турлова Ю.А. наголосила, що упродовж останніх років в Україні спостерігається зростання кількості кримінальних правопорушень, пов'язаних із вчиненням домашнього насильства, що свідчить про підвищену суспільну небезпеку цих злочинів та осіб, що вчиняють домашнє насильство. Активізація такої форми протиправної поведінки зумовлює й використання державою різноманітних засобів кримінально-правового реагування, зокрема, можливостей Кримінального кодексу України. Під впливом негативних соціальних та економічних чинників зростає число випадків вчинення домашнього насильства. Посилення економічної кризи, збільшення безробіття, зменшення реального доходу населення, розшарування населення за рівнем матеріального становища сприяє зростанню напруженості у суспільстві і, як наслідок, підвищенню агресивності у сімейних стосунках. Поняття домашнього насильства є порівняно новим у кримінальному законодавстві України. На даний час більшість праць вітчизняних вчених присвячено дослідженню проблеми сімейного насильства, а той час як проблема домашнього насильства є мало дослідженою. Тому важливим є дослідження стану та визначення шляхів удосконалення протидії домашньому насильству у кримінологічному і кримінально-правовому плані з метою впливу на стан домашнього насильства, зниження його рівня.

Актуальність наукового дослідження У. М. Митник підтверджується багатьма факторами, зокрема тим, що вчинення домашнього насильства було криміналізовано у зв'язку з набранням чинності 01.01.2019 Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» № 2227-VIII від 06.12.2017. Відповідно до його положень домашнє насильство, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного

насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи, - карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до двох років.

Також здобувач висвітлює недостатньо досліджені на сьогодні питання феноменології, видів, детермінації домашнього насильства, досвіду кримінологічної та кримінально-правової протидії цьому явищу в країнах Європейського Союзу.

Зазначене вище обумовлює актуальність дослідження проблеми домашнього насильства в кримінальному праві України та позитивної практики кримінально-правової та кримінологічної протидії домашньому насильству у країнах Європейського Союзу, яке сприятиме вдосконаленню вітчизняного кримінального законодавства у даній сфері.

Відповідно до теми дисертаційної роботи автором грамотно та чітко визначено об'єкт дослідження, в межах якого сформульовано предмет, що відповідає тематиці роботи. Враховуючи багатоаспектність та складність предмету дослідження, дисертантом окреслено коло завдань дослідження, які покладено в основу подальшої структуризації роботи.

Належний ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дослідження Митник У.М. ґрунтується на успішному використанні дисертантом методологічного інструментарію юридичної науки. Обґрунтованість і достовірність одержаних результатів базується на використанні системи загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. Зокрема, використання історичного методу дало змогу дослідити прояви домашнього насильства в історії людства; формально-логічний метод застосовувався при дослідженні змісту правових норм, які передбачають відповідальність за вчинення домашнього насильства; використання порівняльно-правового методу дало змогу проаналізувати кримінальне законодавство країн Європейського Союзу та України, яке передбачає відповідальність за прояви домашнього насильства; використання статистичного методу дало змогу узагальнити дані статистичних матеріалів Генеральної прокуратури України, МВС України щодо кількості зареєстрованих випадків домашнього насильства, відомостей щодо статі, віку, рівня освіти, зайнятості кривдників. Крім цього, автором проаналізовано понад 300 вироків судів за Єдиним державним реєстром судових рішень по кримінальних провадженнях, статистичні дані Генеральної прокуратури України, МВС України.

Структура дисертації зумовлена метою та завданнями дослідження. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, які структуровано на шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел (201 найменування) та додатків.

Виходячи зі змісту дисертації, можна зазначити, що дисертантом опрацьовано широке коло дисертаційних і монографічних робіт із зазначеного питання як

українських, так і іноземних правознавців; проаналізовано норми чинного законодавства України та країн Європейського Союзу, вироки судів у справах, що стосуються вчинення домашнього насильства; використано матеріал енциклопедичних та навчальних джерел; опрацьовано широкий спектр матеріалів, які розміщені на ресурсах офіційних електронних видань. Все це дає можливість зробити висновок, що з теоретичної та практичної точок зору тема дисертаційного дослідження розроблена ґрунтовно.

Наукова новизна одержаних результатів (наукових положень, теоретичних узагальнень, висновків та пропозицій) впливає з актуальності теми дослідження. В цілому ж наукова новизна дисертаційної роботи полягає в тому, що вона є одним із перших комплексних наукових досліджень проблеми домашнього насильства у кримінальному праві України. В роботі домашнє насильство розглядається як умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного, економічного, сексуального або соціального насильства щодо осіб, перелік яких зазначений у ч. 2 або 3 ст. 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи. Положення наукової новизни отриманих результатів автором справедливо структуровано на ті, що отримані вперше, ті, що удосконалено, і ті, що дістали подальшого розвитку. Найбільш важливе значення з теоретичної та практичної точок зору мають такі положення наукової новизни:

1) сформульовано поняття «соціального домашнього насильства», під яким пропонується розуміти обмеження в соціальному житті постраждалої особи, заборону, обмеження чи контроль за зовнішніми контактами, заборону, обмеження або перешкоджання у спілкуванні з іншими людьми (людиною), соціальній самореалізації та інші форми обмеження соціального життя;

2) на підставі вивчення досвіду протидії домашньому насильству у Великобританії здійснено обґрунтування необхідності законодавчого закріплення можливості перевірки інформації про притягнення партнера до відповідальності за вчинення домашнього насильства;

3) в результаті дослідження законодавства з протидії домашньому насильству в Австрії запропоновано встановити адміністративну відповідальність постраждалої особи у разі, якщо вона дозволила кривднику повернутися до спільного помешкання під час дії обмежувального заходу, термінового заборонного припису чи обмежувального припису;

4) на основі вивчення досвіду зарубіжних країн (Великобританія, Іспанія) сформульовано ряд конкретних пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення норм Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», зокрема щодо доповнення переліку осіб, які можуть бути потерпілими від домашнього насильства хатніми робітниками, що проживають з особами, у яких вони працюють, особами, які мали спільну дитину (дітей) та особою, з якою кривдник не перебуває у шлюбі, але підтримує такі стосунки незалежно від факту

спільного проживання; доповнення переліку спеціальних та обмежувальних заходів щодо протидії домашньому насильству;

5) на підставі вивчення законодавства з протидії домашньому насильству у Німеччині, Великобританії, Франції сформульовано ряд конкретних пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення норм Кримінального кодексу України, зокрема щодо доповнення видів домашнього насильства, закріплених у ст. 126¹ КК України сексуальним та соціальним; доповнення ст. 126¹ КК України кваліфікованим складом злочину і визначення кваліфікуючими ознаками вчинення злочину з особливою жорстокістю, або із застосуванням зброї; закріплення норми, яка б передбачала відповідальність за переслідування особи (сталкінг);

б) запропоновано доповнити ч. 1 ст. 91¹ КК України таким обмежувальним заходом як тимчасове вилучення документів, які посвідчують право на володіння та носіння зброї із тимчасовим вилученням зброї, закріплення аналогічної норми у ч. 6 ст. 194 КПК України, у ч. 2 ст. 25, ч. 2 ст. 26 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Обґрунтовано доцільність внесення змін до ч. 2 ст. 91¹ КК України, відповідно до яких обмежувальні заходи зможуть застосовуватися до неповнолітніх, яким надано право на шлюб або які перебувають у шлюбі, а також до неповнолітніх осіб, яким надана повна цивільна дієздатність, а направлення для проходження програми для кривдників або пробаційної програми зможе застосовуватися до осіб, які на момент вчинення домашнього насильства не досягли 18-річного віку;

7) на підставі вивчення досвіду протидії домашньому насильству у Норвегії запропоновано внести зміни до ст. 477 КПК України щодо виключення домашнього насильства із категорії кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення.

Зміст положень, що віднесені автором до положень наукової новизни одержаних результатів, свідчить про авторський підхід до вивчення проблематики домашнього насильства в кримінальному праві України.

Автором грамотно викладено зміст анотацій, у вступі дисертаційного дослідження обґрунтовується актуальність теми, визначаються об'єкт, предмет, мета і основні завдання дослідження, характеризується методологічна і науково-теоретична основа роботи, наукова новизна отриманих результатів, теоретичне і практичне значення результатів дослідження, виокремлюються положення щодо їх апробації тощо.

У Розділі 1 «Феноменологія домашнього насильства в Україні та Європейському Союзі» (підрозділ 1.1.) автором досліджено феноменологію та поняття домашнього насильства та констатовано, що немає повної єдності у визначенні злочинного насильства, зокрема домашнього насильства, в світовій юридичній науці і практиці. Однак загальним для проаналізованих дефініцій домашнього насильства є визначення його, як умисного діяння чи погрози застосування будь-якого діяння одного члена сім'ї щодо іншого, якщо таке діяння порушує конституційні права і свободи останнього. Заслуговує на увагу пропозиція

автора у тому, щоб у ст.126¹ Кримінального кодексу України визначити домашнє насильство як умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного, економічного, сексуального або соціального насильства щодо особи, передбаченої у ч.2 або 3 ст.3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи (підрозділ 1.1). Автором у розділі 1 (підрозділ 1.2.) обґрунтовано доцільність законодавчого закріплення соціального насильства та запропоновано його дефініцію. Зокрема, під соціальним домашнім насильством запропоновано розуміти обмеження в соціальному житті постраждалої особи, заборону, обмеження чи контроль за зовнішніми контактами, заборону, обмеження або перешкоджання у спілкуванні з іншими людьми (людиною), соціальній самореалізації та інші форми обмеження соціального життя.

Розділ 2 «Детермінація домашнього насильства» присвячено дослідженню причин та умов, що сприяють вчиненню домашнього насильства та кримінологічної характеристики особи злочинця, що вчиняє домашнє насильство. У підрозділі 2.1 автором проаналізовано причини і умови, що сприяють вчиненню домашнього насильства та запропоновано класифікувати їх на детермінанти макро- та мікрорівнів. До детермінантів макрорівня автор віднесить культурно-історичні (стереотипність поглядів суспільства щодо сімейних стосунків, ролей кожного з подружжя та виховання дітей, релігійні норми), соціальні (система соціальних цінностей, конфлікти, насильство в суспільстві, поширення алкоголізму та наркоманії), загальноекономічні (економічна криза, безробіття, низький економічний розвиток країни), правові (недосконалість законодавства у сфері боротьби з домашнім насильством, латентний характер цього явища), політичні (відсутність визнання важливості проблеми домашнього насильства на загальнодержавному рівні та серйозного сприйняття суспільством цієї проблеми). До детермінантів мікрорівня автор відносить індивідуально-психологічні (розлади психіки, пережите у дитинстві насильство, ревності, егоїстичність, авторитарність, конфліктність характеру, агресивність, конкуренція за лідерство), соціально-педагогічні (батьківський приклад, недоліки виховання, низький освітній та культурний рівень, прихильність до гендерних стереотипів, невідповідність до шлюбу та батьківства), економічні (матеріальна скрута в сім'ї, умови життя), медичні (зловживання алкоголем і наркотиками), фізіологічні (стан фізичного здоров'я), демографічні (різниця у віці, цінностях партнерів, їх соціальному та матеріальному статусі). Позитивно варто оцінити й проведене здобувачем дослідження кримінологічної характеристики особи кривдника та наступне формулювання його кримінологічного портрету: особа віком 30-50 років переважно чоловічої статі, перебуває у шлюбі або спільно проживає з партнером не в шлюбі, мешканець переважно сільської місцевості, із середнім рівнем освіти, може мати низький інтелектуальний розвиток, проблеми із фізичним здоров'ям, психічні порушення (в межах осудності), переважно безробітний або з відсутністю

постійного місця роботи і при цьому не навчається, або є працівником низької кваліфікації, з ознаками девіантної поведінки (схильний до вживання алкогольних напоїв, наркотичних речовин, вчинення правопорушень та ігнорування правових норм), має викривлену соціальну свідомість, низький рівень соціальних навичок, емоційного інтелекту, лабільну самооцінку, переважно сам був постраждалою особою чи свідком домашнього насильства у дитинстві, раніше притягався до адміністративної чи кримінальної відповідальності, із стереотипними уявленнями щодо гендерних ролей та, зазвичай, вчиняє домашнє насильство щодо свого подружжя/партнера та/або дітей.

У Розділі 3 «Проблеми протидії домашньому насильству: порівняльно-правове дослідження» здійснено порівняльно-правове дослідження кримінально-правових та кримінологічних засад протидії домашньому насильству в Україні та країнах Європейського Союзу та запропоновано шляхи удосконалення таких засад протидії в Україні з урахуванням країн ЄС. У підрозділі 3.1. автором запропоновано створити спеціальний орган протидії домашньому насильству та насильницькій злочинності, моніторинговий центр по боротьбі з домашнім насильством та спеціалізований суд з розгляду сімейних справ з метою швидкого та кваліфікованого розгляду справ, пов'язаних із вчиненням домашнього насильства. У підрозділі 3.2. автором обґрунтовано доцільність доповнення видів домашнього насильства, закріплених у ст.126¹ КК України сексуальним та соціальним; доповнення ст.126¹ КК України кваліфікованим складом злочину, а кваліфікуючими ознаками визначити вчинення злочину з особливою жорстокістю, або із застосуванням зброї; закріплення норми, яка б передбачала відповідальність за переслідування особи (сталкінг). Крім цього, автором запропоновано закріпити таку кваліфікуючу ознаку злочинів, передбачених ч.2 ст.115, ч.2 ст.121, ч.2 ст.122, ч.2 ст.125, ч.2 ст.126, ч.2 ст.127, ч.2 ст.129, ч.2 ст.135, ч.2 ст.136, ч.2 ст.146, ч.2 ст.147, ч.2 ст.149, ч.2 ст.152, ч.2 ст.153, ч.2 ст.154, ч.2 ст.185, ч.2 ст.186, ч.2 ст.187, ч.2 ст.189, ч.2 ст.190, ч.2 ст.192 КК України як вчинення відповідного злочину щодо осіб, визначених у п.2 і 3 ч.2 ст.3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та доповнити ст.66 КК України нормою, відповідно до якої вчинення злочинів, передбачених ст.115, 121, 122, 125, 126, 127, 128, 129 КК України щодо особи, яка систематично застосовує домашнє насильство є обставиною, що пом'якшує покарання.

У висновках автором за результатами проведеного дослідження викладено найбільш важливі науково-теоретичні положення, які дійсно відображають зміст дисертаційного дослідження, результати використання різних методологічних прийомів дослідження, авторські ідеї, які засновані на дослідженому матеріалі. В додатках відображено список опублікованих дисертантом праць та результати участі у всеукраїнських та міжнародних науково-теоретичних, науково-практичних конференціях та круглих столах, а також результати аналізу, проведеного автором щодо кількісних показників кримінальних правопорушень, пов'язаних з

наси́льством в сім'ї та домашнім наси́льством у 2015-2020 роках, кількісних та демографічних характеристик жертв та кривдників.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що викладені в дисертації положення, узагальнення та висновки можна використати у: науково-дослідницькій діяльності як основа для подальшої розробки проблем кримінально-правового регулювання протидії домашньому насильству, теоретичних та прикладних проблем кримінології домашнього насильства; правотворчій діяльності – під час опрацювання пропозицій щодо вдосконалення чинного Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України, Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», розробки й прийняття програм протидії домашньому насильству; правозастосуванні – як рекомендації щодо вдосконалення практичної діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; освітньому процесі – під час викладання курсів «Кримінальне право» та «Кримінологія» у закладах вищої освіти, при проведенні науково-дослідницької роботи студентів та аспірантів, а також при підготовці відповідних розділів підручників, навчальних і методичних посібників.

Однак, при підготовці дисертанта до захисту дисертації варто звернути увагу на деякі питання, відповіді на які зможуть посилити його наукову позицію.

1. Щодо розділу: доцільним вважаю доповнити його дослідженням, як впливає така обставина як вчинення кримінального правопорушення щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах на призначення покарання. Адже відповідно до ст. 67 КК України це є обставиною, яка його обтяжує. Натомість в роботі є лише цитування окремих судових вироків у справах, пов'язаних із вчиненням домашнього насильства.

2. Потребує додаткового обґрунтування пропозиція автора щодо доповнення ст.66 КК України нормою, відповідно до якої вчинення злочинів, передбачених лише ст.115, 121, 122, 125, 126, 127, 128, 129 КК України щодо особи, яка систематично застосовує домашнє насильство є обставиною, що пом'якшує покарання. Автором не наведено обґрунтування, чому дана обставина повинна бути визнана такою, що пом'якшує покарання саме за вчинення злочинів, передбачених ст.115, 121, 122, 125, 126, 127, 128, 129 КК України, а не усіх злочинів.

Однак, попри зазначені зауваження, можливо констатувати, що в цілому вони не применшують позитивного значення дисертації. Підтвердженням обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дослідження є наукові публікації автора. Основні результати дисертаційного дослідження відображено в 21 науковій публікації, з яких шість статей опубліковано у фахових періодичних виданнях України, одна – у зарубіжному науковому виданні, з яких одна – у виданні країни Євросоюзу (Словаччина), 4 колективних монографіях, а також тезах 10 доповідей на всеукраїнських та міжнародних

науково-практичних та науково-теоретичних конференціях. Ці публікації за змістом відповідають темі дисертаційного дослідження, доводять повноту опублікування отриманих результатів та наявність їх достатньої кількості. Опубліковані праці автора присвячені різним аспектам досліджуваної проблеми і не дублюють одна одну. Дисертація має високий теоретичний рівень і практичне значення, а її зміст може бути покладено в основу майбутньої монографічної роботи дисертанта.

Враховуючи вищевикладене, що дисертаційне дослідження У. М. Митник на тему «Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії домашньому насильству в Україні та країнах Європейського Союзу» відповідає спеціальності 081 Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року №283), пункту 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167. Дисертація У. М. Митник «Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії домашньому насильству в Україні та країнах Європейського Союзу» може бути рекомендована до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Нерсесян А.С. акцентував увагу на глибокому змісті авторських визначень і висновків. Відзначив, що дисертаційне дослідження є теоретично та практично значущим. Підкреслив, що у процесі доповіді головних положень дисертаційного дослідження, а також під час відповідей на запитання співробітників відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою, Митник У.М. продемонструвала теоретичні знання, здатність до узагальнень судової практики та доктринальних джерел, на підставі яких була підготовлена дисертаційна робота, вміння формулювати власні висновки. В роботі переважна більшість положень, які винесені на захист, мають належний рівень наукової новизни та повною мірою обґрунтовані. Слід підтримати автора у його намаганні здобути ступінь доктора філософії у галузі права.

Козлюк Л.Г. зазначила, що автором використано багато прикладів із судової практики, статистичних даних останніх років для обґрунтування або ж підтвердження висновків дослідження. Така увага до практичного застосування кримінального законодавства свідчить про практичну значущість отриманих результатів. Крім того, Митник У.М. сформулювала та належним чином обґрунтувала зміни та доповнення до норм чинного КК України, які сприятимуть як удосконаленню правозастосування у цій сфері, так і забезпечать однозначне застосування його положень. Особливої уваги заслуговує також аналіз ст. 126¹ КК України, та позиція автора про необхідність криміналізації сталкінгу.

Ландіна А.В. наголосила, що різнобічному та повному розкриттю теми, вирішенню завдань, які були поставлені в ході дисертаційного дослідження, сприяв вдало складений план роботи, якого дисертантка дотрималась. Всі структурні частини роботи наповнені адекватним змістом. Митник У.М. у своїй роботі

продемонструвала високий теоретичний рівень викладу матеріалу, довела, що вміло використовувала різні методи наукового пізнання, аналізувала законодавчі акти, матеріали судової практики та акти судового тлумачення, коректно полемізує з іншими науковцями, аргументовано відстоює власну точку зору щодо обраної для дослідження такої фундаментальної проблеми як кримінально-правові та кримінологічні засади протидії домашньому насильству. У відгуках рецензентів, на погляд А.В. Ландіної, не прозвучало суттєвих зауважень до рівня та якості проведеного дослідження. Тому слід підтримати У. М. Митник та її наукову працю.

Головуючий на засіданні завідувач відділу **Костенко О. М.** звернув увагу на комплексний характер проведеного дослідження, вміле використання емпіричних джерел, оскільки авторка формулює висновки на підставі наукових позицій, сформованих у науці кримінального права, статистичних даних, дослідження нормативно-правових актів України та країн Європейського Союзу, відзначив значний обсяг опрацьованих джерел, що надало можливість дійти всебічно обґрунтованих висновків з питань, які досліджувалися. Констатовано, що дисертація Митник У.М. на тему «Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії домашньому насильству в Україні та країнах Європейського Союзу» відповідає всім встановленим вимогам.

ВИСНОВОК

**Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Митник Уляни Миколаївни
на тему: «Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії домашньому
насильству в Україні та країнах Європейського Союзу»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за
спеціальністю 081 «Право»**

Обґрунтування вибору теми дослідження. Останніми роками в Україні та країнах Європейського Союзу спостерігається зростання рівня злочинності, пов'язаної із вчиненням домашнього насильства. Зміни, які відбуваються в економічній, соціальній, політичній і культурній сферах життя зумовлюють духовно-моральну деградацію, нівелювання сімейних цінностей, зниження доходів окремих сімей та проблему безвідповідального батьківства. Це призводить до зростання рівня домашнього насильства, яке стає загальнодержавною проблемою в країнах Європейського Союзу та Україні. Йому притаманна особлива специфіка, яка носить комплексний характер і потребує глибокого вивчення.

Спостерігаються негативна динаміка зміни кількісних та якісних показників домашнього насильства. Зокрема, збільшується відсоток вчинення домашнього насильства у стані алкогольного сп'яніння, зростає кількість випадків вчинення

цього злочину жінками. За даними Генеральної прокуратури України усього у 2019 році обліковано 2554 кримінальних правопорушень, пов'язаних з насильством в сім'ї та 1068 випадків домашнього насильства (ст.126¹ КК України), а у 2018 та 2017 роках відповідно 1586 та 1341 кримінальних правопорушень, пов'язаних з насильством в сім'ї. У стані алкогольного сп'яніння у 2019 році було вчинено 857 кримінальних правопорушень, пов'язаних з насильством в сім'ї та 220 випадків домашнього насильства, за якими провадження були направлені до суду, а у 2018 та 2017 роках відповідно 550 та 466 кримінальних правопорушень, пов'язаних з насильством в сім'ї. У країнах Європейського Союзу 28% всіх умисних вбивств складають випадки вчинення домашнього насильства, які спричинили смерть постраждалої особи. Для прикладу, у Франції від 200 тис. до 2 млн. жінок є постраждалими від домашнього насильства, 400 щорічно вмирають від тілесних ушкоджень, завданих чоловіком у сім'ї. Кількість злочинів, пов'язаних із домашнім насильством за 2018 рік в Англії та Уельсі становить 599549 злочинів, що на 23% перевищує аналогічні показники за попередній рік. У 2017 році у Польщі від домашнього насильства постраждала 10041 особа, у 2016 році – 9198 осіб, у 2015 році – 9414 осіб.

Такі негативні тенденції, що спостерігаються в Україні та країнах Європейського Союзу зумовлюють необхідність всебічного дослідження стану та визначення шляхів удосконалення кримінально-правової та кримінологічної протидії домашньому насильству.

З огляду на важливість окресленого питання різні прояви насильницької злочинності досліджувалися такими вітчизняними та зарубіжними вченими, як С.Н. Абельцев, Ю.М. Антонян, О.М. Бандурка, І.В. Басиста, А.Б. Блага, В.О. Брижик, О.В. Бойко, А.А. Бова, П.О. Власов, А.М. Волощук, А.О. Галай, В.О. Галай, В.В. Голіна, О.М. Гумін, Б.М. Головкін, О.М. Джужа, І.В. Дроздова, Д.Г. Заброта, А.В. Запорожцев, О.В. Ковальова, О.М. Костенко, А.В. Лабунь, О.М. Мусієнко, Н.А. Орловська, Р.В. Перелигіна, Д. Роде, М. Роде, І.В. Сошнікова, О.М. Ткаленко, Г.А. Чупіна, Д.А. Шестаков, М. Янусчек, Х.П. Ярмакі. Проте чимало питань у зазначеній сфері дотепер залишаються невирішеними та потребують подальшої розробки. Крім цього, прийнятий Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», надає нові можливості для додаткового дослідження та удосконалення кримінально-правового та кримінологічного механізму протидії цьому явищу. Зокрема, подальшого дослідження потребує визначення особливостей феноменології домашнього насильства, його детермінації, а також аналіз кримінально-правового та кримінологічного механізму протидії домашньому насильству.

Проблема особи злочинця є однією з центральних та найбільш складних кримінологічних проблем. Тому особливу значимість набуває вивчення комплексу причин і умов механізмі поведінки особи, яка вчиняє домашнє насильство. Дана обставина обумовлена тісним зв'язком умов вчинення домашнього насильства з особистісними характеристиками кривдника.

Актуальність, важливість і необхідність обраної для дослідження теми зумовлено соціальною значимістю проблеми домашнього насильства в Україні та країнах Європейського Союзу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в Київському університеті права НАН України згідно з планами науково-дослідної роботи на тему: «Державно-правове регулювання суспільних відносин в умовах нових глобалізаційних викликів: вітчизняні та міжнародні реалії» (номер державної реєстрації U11U004745).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є феноменологія домашнього насильства, причини та механізми протидії цьому негативному явищу в Україні і країнах Європейського Союзу та на цій основі внесення пропозицій щодо удосконалення законодавства у сфері протидії домашньому насильству.

Відповідно до поставленої мети було сформульовано наступні *завдання*:

- дослідити феноменологію домашнього насильства в Україні та країнах Європейського Союзу;
- проаналізувати стан, тенденції та види домашнього насильства в Україні та країнах Європейського Союзу;
- визначити детермінанти в механізмі поведінки осіб, які вчинили домашнє насильство;
- надати кримінологічну характеристику особи злочинця, який вчиняє домашнє насильство;
- здійснити компаративістський аналіз досвіду протидії домашньому насильству в Україні та країнах Європейського Союзу;
- сформулювати рекомендації із вдосконалення кримінологічної та кримінально-правової протидії домашньому насильству в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, порядок яких порушується внаслідок вчинення домашнього насильства.

Предметом дослідження є кримінально-правові та кримінологічні засади протидії домашньому насильству за законодавством України та країн Європейського Союзу.

Методи дослідження. У процесі дослідження використані *загальнонаукові та спеціальні методи* пізнання правових явищ. Для вирішення поставлених задач застосовувалися, зокрема, такі методи: *історичний* (при дослідженні проявів домашнього насильства в історії людства); *формально-логічний* (при дослідженні змісту правових норм, які передбачають відповідальність за вчинення домашнього насильства); *порівняльно-правовий* (при аналізі кримінального законодавства країн Європейського Союзу та України, яке передбачає відповідальність за прояви домашнього насильства); *статистичний* (при узагальненні даних статистичних матеріалів Генеральної прокуратури України, МВС України щодо кількості зареєстрованих випадків домашнього насильства, відомостей щодо статі, віку, рівня освіти, зайнятості кривдників).

Емпірична база дослідження. Проаналізовано понад 300 вироків судів за Єдиним державним реєстром судових рішень по кримінальних провадженнях, статистичні дані Генеральної прокуратури України, МВС України. Науково-теоретичним підґрунтям роботи стали праці вітчизняних та зарубіжних вчених у галузі кримінального права, кримінології, соціології та психології.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у комплексному, з врахуванням детермінант на макро- і мікрорівні, дослідженні феномену домашнього насильства в Україні та країнах Європейського Союзу та формулюванні рекомендацій щодо вдосконалення шляхів протидії йому. У роботі висунуто й обґрунтовано низку положень, висновків і пропозицій, що, на думку автора, характеризуються науковою новизною, а саме:

уперше:

1) сформульовано поняття «соціального домашнього насильства», під яким пропонується розуміти обмеження в соціальному житті постраждалої особи, заборону, обмеження чи контроль за зовнішніми контактами, заборону, обмеження або перешкоджання у спілкуванні з іншими людьми (людиною), соціальній самореалізації та інші форми обмеження соціального життя;

2) на підставі вивчення досвіду протидії домашньому насильству у Великобританії здійснено обґрунтування необхідності законодавчого закріплення можливості перевірки інформації про притягнення партнера до відповідальності за вчинення домашнього насильства;

3) в результаті дослідження законодавства з протидії домашньому насильству в Австрії запропоновано встановити адміністративну відповідальність постраждалої особи у разі, якщо вона дозволила кривднику повернутися до спільного помешкання під час дії обмежувального заходу, термінового заборонного припису чи обмежувального припису;

4) на основі вивчення досвіду зарубіжних країн (Великобританія, Іспанія) сформульовано ряд конкретних пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення норм Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», зокрема щодо доповнення переліку осіб, які можуть бути потерпілими від домашнього насильства хатніми робітниками, що проживають з особами, у яких вони працюють, особами, які мали спільну дитину (дітей) та особою, з якою кривдник не перебуває у шлюбі, але підтримує такі стосунки незалежно від факту спільного проживання; доповнення переліку спеціальних та обмежувальних заходів щодо протидії домашньому насильству;

5) на підставі вивчення законодавства з протидії домашньому насильству у Німеччині, Великобританії, Франції сформульовано ряд конкретних пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення норм Кримінального кодексу України, зокрема щодо доповнення видів домашнього насильства, закріплених у ст. 126¹ КК України сексуальним та соціальним; доповнення ст. 126¹ КК України кваліфікованим складом злочину і визначення кваліфікуючими ознаками вчинення злочину з особливою жорстокістю, або із застосуванням зброї; закріплення норми, яка б

передбачала відповідальність за переслідування особи (сталкінг);

б) запропоновано доповнити ч. 1 ст. 91¹ КК України таким обмежувальним заходом як тимчасове вилучення документів, які посвідчують право на володіння та носіння зброї із тимчасовим вилученням зброї, закріплення аналогічної норми у ч. 6 ст. 194 КПК України, у ч. 2 ст. 25, ч. 2 ст. 26 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Обґрунтовано доцільність внесення змін до ч. 2 ст. 91¹ КК України, відповідно до яких обмежувальні заходи зможуть застосовуватися до неповнолітніх, яким надано право на шлюб або які перебувають у шлюбі, а також до неповнолітніх осіб, яким надана повна цивільна дієздатність, а направлення для проходження програми для кривдників або пробаційної програми зможе застосовуватися до осіб, які на момент вчинення домашнього насильства не досягли 18-річного віку;

7) на підставі вивчення досвіду протидії домашньому насильству у Норвегії запропоновано внести зміни до ст. 477 КПК України щодо виключення домашнього насильства із категорії кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення;

удосконалено:

8) визначення домашнього насильства у ст. 126¹ КК України, а саме запропоновано визначити домашнє насильство як умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного, економічного, сексуального або соціального насильства щодо осіб, перелік яких зазначений у ч. 2 або 3 ст. 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи;

9) наукову позицію щодо кримінологічного портрету кривдника, яка полягає у систематизації наукових поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених з урахуванням відомостей Єдиних звітів про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення Генеральної прокуратури України, вироків судів за Єдиним державним реєстром судових рішень щодо статі, віку, рівня освіти, місця проживання та зайнятості кривдників.

10) кримінологічну типологію кривдників, зокрема виділено такі типи кривдників, як ситуативні, антисоціальні, кривдники з психічними розладами, деспотичні;

11) концепцію роботи гарячої лінії для постраждалих осіб шляхом забезпечення взаємодії гарячої лінії з органами поліції з метою негайного повідомлення про вчинення домашнього насильства щодо певної особи, а також можливості повідомлення про домашнє насильство за допомогою засобів електронних комунікацій для надання змоги звернення особам з вадами слуху і мовлення та іноземним особам

набули подальшого розвитку:

12) положення про те, що природа домашнього насильства соціальна, а тому рівень проявів злочинної агресії можна зменшити за допомогою усунення

деструктивних факторів на макро- та мікрорівні;

13) вчення про механізм злочинної мотивації у кривдника. Зокрема, вчинення домашнього насильства зумовлено не лише наявністю патріархальних поглядів, гендерних стереотипів та пережитим у дитинстві домашнім насильством, а й психологічною залежністю кривдника від постраждалої особи, намаганням продемонструвати власну силу, вирішити особисті проблеми, замінивши контроль над своїм внутрішнім світом контролем над іншою людиною;

14) знання про основні причини та умови в механізмі поведінки кривдника. Так, вчинення домашнього насильства зумовлено сукупністю причин та умов, зокрема проявами негативних явищ, які існують у соціокультурній площині, суспільній свідомості, комплексі усталених цінностей, традицій і поглядів, рівнем економічного розвитку суспільства, наявністю внутрішніх і зовнішніх конфліктів, а також індивідуальним аспектом, зумовленим психологічними та фізіологічними особливостями особистості.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертаційному дослідженні теоретичні положення, пропозиції, рекомендації та висновки можуть бути використані у:

– *науково-дослідницькій діяльності* як основа для подальшої розробки проблем кримінально-правового регулювання протидії домашньому насильству, теоретичних та прикладних проблем кримінології домашнього насильства;

– *правотворчій діяльності* – під час опрацювання пропозицій щодо вдосконалення чинного Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України, Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», розробки й прийняття програм протидії домашньому насильству;

– *правозастосуванні* – як рекомендації щодо вдосконалення практичної діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

– *освітньому процесі* – під час викладання курсів «Кримінальне право» та «Кримінологія» у закладах вищої освіти, при проведенні науково-дослідницької роботи студентів та аспірантів, а також при підготовці відповідних розділів підручників, навчальних і методичних посібників.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційної роботи доповідалися та обговорювалися на міжнародних науково-практичних конференціях: «Захист прав людини: міжнародний та вітчизняний досвід» (м. Київ, 16 травня 2019 р.); «Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах» (м. Львів, 8 листопада 2019 р.); «Удосконалення механізму правового регулювання суспільних відносин з урахуванням зарубіжного досвіду» (м. Київ, 1 червня 2020 р.); «Актуальні питання реформування правової системи» (м. Луцьк, 04-06 червня 2021 р.); всеукраїнській науковій конференції «Механізм правового регулювання правоохоронної та правозахисної діяльності в умовах формування громадянського суспільства» (м. Львів, 23 листопада 2018 р.); всеукраїнських науково-теоретичних

конференціях: «Актуальні проблеми кримінального права» (м. Київ, 22 листопада 2019 року); «Філософські, методологічні та психологічні проблеми права» (м. Київ, 26 листопада 2020 року); всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні проблеми гуманітаристики: світоглядні пошуки, комунікативні та педагогічні стратегії» (м. Рівне, 5 грудня 2019 р.); міжнародному науково-практичному круглому столі «Новели законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству» (м. Київ, 27 вересня 2019 р.); круглому столі «Актуальні проблеми сучасної юридичної науки та практики» (м. Київ, 1 жовтня 2020 р.)

Публікації. Основні теоретичні положення, висновки і практичні результати, отримані в процесі роботи над дисертацією, опубліковано в 7 наукових статтях у виданнях, визнаних фаховими для юридичних наук, 1 з яких – в іноземному виданні, тезах 10 доповідей на науково-практичних конференціях, розділах у 4 колективних монографіях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що включають шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації становить 252 сторінок, з них список використаних джерел (201 найменування) на 22 сторінках, додатки – 8 сторінок.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Митник У.М. Феноменологія домашнього насильства в Україні та Європейському Союзі. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 1. С. 181-186.
2. Митник У. М. Детермінація домашнього насильства. *Держава і право: збірник наукових праць*. 2018. Вип. 82. С. 223-234.
3. Митник У. М. Кримінологічна характеристика особи злочинця, який вчиняє домашнє насильство. *Право і суспільство*. № 1. 2019. С. 139-143.
4. Митник У. М. Кримінально-правова протидія домашньому насильству в окремих країнах Європейського Союзу. *Наукові записки НаУКМА*. Юридичні науки. 2019. Т. 3. С. 83-87.
5. Митник У. Пути совершенствования криминологического противодействия домашнему насилию в Украине. *Legea și viața*. August. 2019. С.67-70.
6. Митник У. М. Феноменологія домашнього насильства в Україні та Європейському Союзі. Державно-правове регулювання суспільних відносин в умовах нових глобалізаційних викликів: вітчизняні та міжнародні реалії:

монографія / Київський університет права НАН України; за заг. ред. проф. Ю. Л. Бошицького. Київ: Талком, 2019. 804 с. (С. 297-310).

7. Митник У. М. Домашнє насильство: кримінально-правовий та кримінологічний аналіз. Актуальні проблеми права України та Польщі: монографія / Київський університет права НАН України; за заг. ред. проф. Ю. Л. Бошицького та проф. А. Шміта. Київ: Талком, 2020. 312 с. (С. 110-129).

8. Митник У. М. Кримінологічний механізм протидії домашньому насильству в Україні та Європейському Союзі. Сучасне державотворення: правова трансформація в умовах світових змін: монографія / Київський університет права НАН України; за заг. ред. проф. Ю. Л. Бошицького. Київ: Талком, 2020. 662 с. (С. 375-389).

9. Мытник У.Н. Уголовно-правовое противодействие домашнему насилию в Австрии, Хорватии, Италии и пути его совершенствования в Украине. *Colloquium-journal*. № 35 (87). 2020. С. 29-33.

10. Митник У.М. Гендерна безпека: кримінологічне та кримінально-правове дослідження. Електронне суспільство, електронне право, кібербезпека: стратегія розвитку інноваційної ери. Монографія. За заг. ред. П. Д. Біленчука. Київ: УкрДГРІ, 2020. 388 с. (С. 201-209).

11. Митник У.М. Кримінально-правова протидія домашньому насильству в Австрії, Німеччині й Італії та шляхи її удосконалення в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2021. №2. С. 285-289.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Митник У.М. Щодо проблеми домашнього насильства в Україні та Європейському Союзі. *Механізм правового регулювання правоохоронної та правозахисної діяльності в умовах формування громадянського суспільства (осінні читання)*: збірник тез Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти (м. Львів, 23 листопада 2018 року). Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. С. 286-288.

2. Митник У.М. Окремі питання кримінально-правового захисту від домашнього насильства в Україні та країнах Європейського Союзу. *Захист прав людини: міжнародний та вітчизняний досвід*: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 16 травня 2019 року). Київ: Національна академія прокуратури України, 2019. С. 407-409.

3. Митник У.М., Перелигіна Р.В. Окремі питання удосконалення кримінологічної протидії домашньому насильству в Україні. *Новели законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству*: матеріали міжнародного науково-практичного круглого столу (м. Київ, 27 вересня 2019 року). Київ: Національна академія прокуратури України, 2019. С.132-135.

4. Митник У. М. Окремі питання кримінологічної характеристики особи злочинця, який вчиняє домашнє насильство. *Теорія та практика протидії*

злочинності у сучасних умовах: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 8 листопада 2019 року). Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. С. 109-110.

5. Митник У.М. Проблема кримінально-правової протидії домашньому насильству в окремих країнах Європейського Союзу. *Актуальні проблеми кримінального права*: тези доповідей X Всеукраїнської науково-теоретичної конференції, присвяченої пам'яті проф. П. П. Михайленка (м. Київ, 22 листопада 2019 року). Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2019. С. 267-269.

6. Митник У. М. До питання домашнього насильства в окремих країнах Європейського Союзу. *Сучасні проблеми гуманітаристики: світоглядні пошуки, комунікативні та педагогічні стратегії*: матеріали IX Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Рівне, 5 грудня 2019 року). Рівне, 2019. С. 114-117.

7. Митник У. М., Перелигіна Р. В. Удосконалення кримінально-правової протидії домашньому насильству в Україні з урахуванням досвіду кримінально-правової протидії домашньому насильству в окремих країнах Європейського Союзу. *Удосконалення механізму правового регулювання суспільних відносин з урахуванням зарубіжного досвіду*: Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 1 червня 2020 року). Київ, 2020. С. 102-105.

8. Митник У.М. Практика протидії домашньому насильству в окремих країнах Європейського Союзу. *Актуальні проблеми сучасної юридичної науки та практики*: матеріали круглого столу (м. Київ, 1 жовтня 2020 року). Київ, 2020. С. 7-10

9. Митник У.М., Перелигіна Р.В. Психологічні особливості особи злочинця, який вчиняє домашнє насильство. *Філософські, методологічні та психологічні проблеми права*: матеріали VIII Всеукраїнської науково-теоретичної конференції (Київ, 26 листопада 2020 року). Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2020. С. 224-226.

10. Митник У. М. Окремі питання кримінально-правової протидії домашньому насильству в Австрії та Італії та шляхи її удосконалення в Україні. *Актуальні питання реформування правової системи*: матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Луцьк, 04-06 червня 2021 р.). Луцьк: Волинський національний університет ім. Лесі Українки, 2021. С. 117-120.

Характеристика особистості здобувача.

Митник Уляна Миколаївна народилася 10 травня 1994 року у м. Тернополі Тернопільської області. З 01.09.2010 по 30.06.2015 навчалася в Київському університеті права НАН України за спеціальністю «Правознавство», який закінчила в 2015 році та отримала диплом бакалавра. З 01.09.2015 по 28.02.2017 навчалася в Київському університеті права НАН України за спеціальністю «Правознавство», який закінчила в 2017 році та отримала диплом магістра з відзнакою.

Із 1 листопада 2017 року по теперішній час є аспіранткою кафедри кримінального права та процесу Київського університету права НАН України.

Оцінка мови та стилю дисертації.

Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Текстове подання матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість та доступність їх сприйняття і відповідають стилю науково-дослідної літератури.

За результатами попередньої експертизи дисертаційного дослідження, виконаного У. М. Митник, а також вивчення повноти публікації основних результатів дослідження:

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації **Митник Уляни Миколаївни** на тему: **«Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії домашньому насильству в Україні та країнах Європейського Союзу».**

2. Визнати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація У.М. Митник є фундаментальним науковим дослідженням з актуальних питань, характеризується єдністю змісту, містить наукові результати, що мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Вищенаведене свідчить про особистий внесок здобувача у розвиток юридичної науки, зокрема доктрини вітчизняного кримінального права. Подане до захисту дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року №261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року №283), пункту 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. №167.

3. Рекомендувати дисертацію Митник Уляни Миколаївни на тему: «Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії домашньому насильству в Україні та країнах Європейського Союзу» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування:

За – 10

Проти – немає

Утримались – немає

Головуючий на засіданні:

завідувач відділу проблем кримінального права,
кримінології та судустрою
Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України
доктор юридичних наук,
професор, академік НАПрН України

О. М. КОСТЕНКО

Рецензенти:

В.о. провідного наукового співробітника
відділу проблем кримінального права,
кримінології та судустрою
Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України,
доктор юридичних наук

Ю. А. ТУРЛОВА

Старший науковий співробітник
відділу проблем кримінального права,
кримінології та судустрою
Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України,
кандидат юридичних наук

В.О. ГАДЕЛЮК

